
Véget ért Luce „amerikai évszázada”?

Joseph Nye¹ legutóbbi rövid könyvében az elmúlt évek egyik népszerű témájával foglalkozik: véget ért-e az úgy nevezett „amerikai évszázad”? Ez a híres megfogalmazás még Henry Luce-tól származik, amikor is a Life magazin alapítója egy 1941 februárjában megjelent cikkének adta ezt a címet, s abban az Egyesült Államok eljövendő évtizedekben várható feladatáról írt. Ennek lényege Luce felfogásában Amerika szuperhatalmi státusából következően egyrészt az amerikai befolyás érvényesítése, másrészt a szegény országok megsegítése. Ahogy Luce fogalmazott: az amerikaiaknak a demokratikus alapelveket kell megvédeni, és „teljes szívvel elfogadni kötelességünket és esélyünket, mint a világ legerősebb és legéletképesebb nemzeté, és ennek következményeként a világra gyakorolni befolyásunk teljes erejét, olyan célokra, amiket jónak látunk, és úgy, ahogyan azt jónak látjuk”. Rögtön hozzátette, hogy „nem a világ rendőri igazgatása vagy a demokratikus intézmények világra való erőltetése” a feladat, hanem sokkal inkább „hazánk sorsszerű felelőssége az egész világ élelmezésére, akik a civilizáció világméretű összeomlásának eredményeként éheznek és nélkülöznek”.² Sok mindent el lehet mondani az 1941 utáni hat évtizedről, de az elvitathatatlan, hogy az Egyesült Államok a leggazdagabb és legsikeresebb ország volt a glóbuszon ezalatt az időszak alatt. Nye ezt a felvetést, ezt a bizonyos „amerikai évszázadot”, annak kezdetét, jelenlegi státusát és jövőjét vizsgálja új könyvében, és a tőle megszokott olvasmányos stílusban, de gazdag gondolatvilággal ír a témáról.

Nye először is megpróbálja időben megkeresni „az amerikai évszázad” kezdetét. Noha a XIX. század végére az amerikai gazdasági potenciál első

1 Joseph Nye a Harvard Egyetem politológusa, jól ismert gondolkodó, számos könyv szerzője, többek között *Power and Interdependence: World Politics in Transition* (1977), *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* (1990), vagy *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (2004). Ez utóbbi koncepció, a „puha erő” fogalma az ő nevéhez fűződik.

2 Henry R. Luce, „The American Century”, in Jessup, John K. (szerk.): *The Ideas of Henry Luce* (New York, Atheneum, 1969), 113, 119.

lett a világon, a világ és Európa politikájára még nem gyakorolt igazi befolyást (mert Latin-Amerikában már igen!), és az első világháború is inkább csak megcsillantotta ezt az esélyt: a versailles-i békét az amerikai szenátus nem ratifikálta, és az Egyesült Államok továbbra is távol maradt az európai politikától. Éppen ezért Nye az Egyesült Államok második világháborúba való belépésre teszi „az amerikai évszázad” kezdetét. De fontos, hogy az Egyesült Államok nem rendelkezett olyan világ feletti hegemoniával, amit a terminus esetlegesen sugall. Elég csak a hidegháborúra gondolni, amikor számos keserű pirulát kellett az amerikaiaknak lenyelni. Nye inkább a „prieminenciára” és „primátusra” helyezi a hangsúlyt (13), ahol mindhárom hatalmi mérőszám alapján Amerika nagy előnyt élvezett és élvez a mai napig is bármelyik másik országgal szemben. Ezek a kategóriák a katonai hatalom, gazdasági erő, és a „puha hatalomnak” nevezett dimenzió. Ez utóbbi egyébként Nye saját paradigmája, amelyet először a hidegháború végén írt könyvében fejtett ki.³ Lényege, hogy a nyers, katonai erő helyett más befolyásolási tényezőkkel sikerüljön rábírn egy másik országot egyfajta viselkedésre – gazdasági, pénzügyi, diplomáciai vagy kulturális vonzerő, illetve befolyásolás – ez a puha hatalom lényege. Nos, a katonai potenciál mellett az Egyesült Államok ebben a kategóriában is mindig vezető helyen állt. Ha ezt az érvelést elfogadjuk és ezt vesszük „az amerikai évszázad” alapjának, akkor Nye szerint ennek messze nincs vége. Nye megvizsgálja, melyik ország, illetve csoportosulások lehetnek legitim kihívói az amerikai primátusnak. Végig veszi a lehetséges jelölteket: Európai Unió, Japán, Oroszország, India, Brazília, és természetesen Kína, amelyik országnak külön fejezetet szentel. Míg az első csoportról megállapítja, hogy vajmi kevés esély mutatkozik, hogy felvegyék a versenyt az Egyesült Államokkal, addig Kína komoly aspiráns képében tetszeleg. De Nye sorra veszi a különböző kategóriákat (katonai erő, gazdasági potencia, népesség, jövedelem, Internet-használat, stb.) és ezek alapján arra a következtetésre jut, hogy igazából sem gazdasági, sem katonai, sem puha erő szempontjából Kína nem képes átvenni a stafétabotot az Egyesült Államoktól, és ha ez a pillanat netán el is jön, ez még sok évtized múlva fog bekövetkezni. Ahogy fogalmaz, „Kína felemelkedése hosszú folyamat, amely még messze van attól, hogy az amerikai évszázad végét jelölje”. (70) A kíniaiak sok mindent eltanultak az amerikaiaktól, de az amerikai siker számos aspektusát egyelőre nem képesek magukévá tenni. Ezután a szerző történelmi könyvének lényegi részéhez ér: elemzi az állító-

³ *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* (New York: Basic Books, 1990).

lagos amerikai hanyatlás néhány kiemelkedő vetületét. Állítása szerint nem valószínű, hogy a hírhedt „birodalmi túlnyújtózkodás”,⁴ amely jelenség korábbi birodalmak hanyatlását okozta, eléri az Egyesült Államokat, hiszen az ország GDP-jének relatív kis részét költi katonai kiadásokra, amely összeg viszont így is sokkal több, mint bármely más országé. A problémák inkább belpolitikai jellegűek lehetnek – elvileg. Mert ugyanis Nye meggyőződése az, hogy a jelenleg és a közeljövőben prognosztizálható hazai problémák semmivel sem jelentenek komolyabb kihívást Amerikának, mint történelme során máskor (rabszolgaság, polgárháború, polgárjogok, bevándorlás stb.). Az Egyesült Államok továbbra is mágnes rengeteg ember számára a világban, és a sok tucatnyi más országból érkező fiatal például segít az előregedés elkerülésében, amely Kínában vagy Japánban komoly gondokat fog okozni rövid időn belül. De az amerikai gazdaság „rémisztő” hanyatlását sem fogadja el. Viszonylagos perspektívából nézve ugyanis a helyzet nem annyira veszés, és Nye szerint a kemény erő alapfeltételét jelentő gazdaság nem fog jelentősen megrendülni, és „egy relatív hanyatlás nem ugyanaz, mint az amerikai éra vége”. (97) Természetesen számos probléma van (oktatás – különösen az általános iskolákban, infrastruktúra, egészségügy, egyenlőtlen vagyoneosztás, eladósodás egyéni és kormányzati szinten egyaránt stb.), de ezek egyike sem olyan, amelyik nem orvosolható, és az Egyesült Államok történelmét nézve eddig mindig sikeresen vette a belpolitikai akadályokat. Némi rosszindulattal meg lehet jegyezni, hogy Nye ekkor még nem tudhatta, hogy Donald Trump lesz az elnök 2017-ben, s ez mennyi problémát és kihívást vet fel az amerikai bel- és külpolitikában. Nye szerint a mára megváltozott nemzetközi környezet kikényszeríti az Egyesült Államoktól a nagyobb kooperációt a világ egyéb országaival. Rengeteg problémát ugyanis nem lehet egyedül elintézni, s Amerika akkor jár jól, ha ezt nem is erőlteti. Korábbi megállapítása szerint, az Egyesült Államoknak erejét nem mások felett, hanem másokkal együtt kell használnia. De, és ez fontos, az amerikai vezető szerep megmarad, s ilyen értelemben nem ér véget „az amerikai évszázad”: „Az amerikai évszázad folytatódni fog abban az értelemben, hogy az Egyesült Államok központi szerepet fog játszani a nemzetközi erőegyensúlyban, és a közjók előállításának vezetője marad, de ez máshogy fog festeni, mint a huszadik század második felében”. (112) Konklúziójában Nye két dologra koncentrál. Egyrészről úgy gondolja, az

4 Paul Kennedy híres paradigmája, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, New York. Random House, 1987. Magyarul *A nagyhatalmak tündöklése és bukása. Gazdasági változások és katonai konfliktusok 1500–2000*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1992.

Egyesült Államok vezető szerepét hosszú időn át nem fogja más állam veszélyeztetni, s ilyen értelemben a dolgok nem változnak. Másfelől viszont, Amerika jóval kevésbé lesz képes mások feletti akarátát érvényesíteni. Viszont a könyve címében feltett kérdésre sokak számára optimistának tűnő választ ad: „az amerikai évszázad” nem ért véget, és még egy jó ideig nem is fog: „Az amerikai század valószínűleg legalább jó néhány évtizedig folytatódni fog, de máshogy fog kinézni, mint ahogy Henry Luce először leírta”. (127) Az amerikai erő tehát némileg csökken, de a vezető szerep továbbra is megmarad, és józan, bölcs politikai döntéseken fog múlni, mekkora befolyása marad az Egyesült Államoknak a világra. Noha számos helyen Nye ismétli korábbi kijelentéseit (lásd például *Presidential Leadership* című könyvét, 2013), gondolatmenete könnyen követhető, s szintézise pragmatikus. Mivel a jövő megjósolhatatlan, így az eddigi történelemből, illetve a mostani adatokból lehet és kell megpróbálni kikövetkeztetni a közeljövőt. És valószínűsíthetően az Egyesült Államok primátus státusa még két-három évtizedig fennmarad, és ez akkor is igaz, ha a jelenlegi elnök sok szempontból pont gyengíteni látszik a status quo-t. Az viszont majdnem bizonyos, hogy még egy ilyen sikeres korszaka nem lesz Amerikának, hiszen a világ egyre több pólusú és egyre kaotikusabb. Egy ilyen világban az a szerep, amelyet az Egyesült Államok játszott évtizedeken át, nem folytatható. Noha lehet, hogy az „amerikai évszázad” a Luce-i értelmezésben lassan véget ér, az Egyesült Államok irigylésre méltó helyzete még sokáig megmarad.

Joseph S. Nye, Jr., *Is the American Century Over?* (Véget ért Luce „amerikai évszázada”?)
Cambridge: Polity, 2015. vii, 146 o.

Peterecz Zoltán